

Az 1881. évi LX. törvénycikk a végrehajtási eljárásról

Bevezetés

A XVIII. század Magyarországon a polgári átalakulási folyamat kiteljesedését jelenti. Mivel folyamatról beszélhetünk, az érthetőség kedvéért vissza kell tekinteni a magyar történelem megelőző időpontjaira is. Az egyik kiemelkedő eseményt, az 1867. évi kiegyezést megragadva már el lehet helyezni az 1881. évi LX. törvénycikket a korszak társadalmi rendszerében. Az 1867. évi kiegyezés Magyarországon jelentős fordulópontot jelentett mind politikai, mind jogi és gazdasági² téren. Magyarországon az 1867. évi XII. törvénycikk („a magyar korona országai és az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országok között fenforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról”), az 1867. évi XIV. törvénycikk („azon arányról, mely szerint a magyar korona országai az 1867. évi XII. törvénycikkben a *sanctio pragmatica* folytán közöseknek ismert államügyek terheit ezentúl viselik), az 1867. évi XV. törvénycikk („az államadosságok után a magyar korona országai által vállalandó évi járulékról”), és az 1867. évi XVI. törvénycikk („a magyar korona országai és Ő Felsége többi királyságai és országai közt kötött vám- és kereskedelmi szövetségről”) jelentette a kiegyezés jogi legitimitációját. A kiegyezéssel kiteljesedett a polgári átalakulási folyamat, amely megteremtette a magyar polgári jogi jogrendszert³. A magánjog terén a magántulajdon szentségének, a jogegyenlőségnek, a szerződési szabadságnak az elve érvényesült, kialakul a pandekta rendszer (*usus modernus pandectarum*; általános rész, személyek, dolgok, kötelelem, öröklés⁴). A büntetőjog területén a *nulla poena sine lege*, a *nullum crimen sine lege*, a *nulla poena sine crimine*, és a *nebis in idem* elve, míg a perjog tekintetében a nyilvánosság elve, a szóbeliség elve, a rendelkezési szabadság, a védelemhez való jog, és az ártatlanság védelme érvényesült⁵. A bírósági végrehajtás átfogó szervezetrendszerének kialakítása még a bírósági

¹ végrehajtási szakjogász, doktorjelölt KRE ÁJK

² Wiener György: A többségi elv és a bizalmi kérdés a dualizmus kormányzati rendszerében, In: JOG-történeti szemle 2007/3., GB Kft., Szentendre, 2007., 68-88. o., passim. ... a Habsburg–dinasztia és a köznemesség kompromisszumát jelentette, elvileg az 1848-as polgári átalakulás alapjaira épült.

Balogh Judit: Közös érdekű ügyek a dualizmus rendszerében, In: JOG-történeti szemle 2007/3., GB Kft., Szentendre, 2007., 2–9. o., passim. Ha pedig gazdasági oldalról tekintjük a kiegyezéssel felállított rendszert, azt találjuk, hogy az a magyar gazdaság fejlődésére hihetetlen mozgatórugóként hatott, és az egyenlőségénél is nagyobb hatást eredményezett. Igazat adhatunk tehát Louis Eisenmann francia történésznek, aki a kiegyezésről kiadott könyvében azt írta: Magyarország 67-tel a költségek harmadáért (kvóta) megkapta a jogok felét (paritás) és megszerezte a befolyás kétharmadát a Monarchiában.

Kajtár István: A dualizmus jogi kultúrtörténeti lenyomatai, In: JOG-történeti szemle 2007/3., GB Kft., Szentendre, 2007., 24-31. o., passim. A dualizmus évtizedeiben Magyarország gyors ütemben zárkózott fel Nyugat-Európához – gazdasági tekintetben éppen úgy, mint jogrendszerét illetően.

³ Mezey Barna: A kiegyezés jogpolitikájának kialakítása, Horváth Boldizsár igazságügyi miniszter reformprogramja, In: JOG-történeti szemle 2007/3., GB Kft., Szentendre, 2007., 31-42. o., passim. Ebben az időszakban épültek ki Magyarországon a polgári állam alapjai. Osztrák szabályok törölték el végleg a nemesi kiváltságokat, számolták fel az úrbért, szabadították fel valójában (tehát megragadható részletszabályokkal) a jobbágyságot, vezették be tartalmilag is az általános közteherviselést, kezdték meg a korszerű telekkönyvezés alapjainak lerakását, kísérletet tettek a közigazgatás és az igazságszolgáltatás szétválasztására. S akkor még nem is szóltunk a magánjog területéről, ahol az Osztrák Polgári Törvénykönyvvel mégiscsak az európai normák érvényesültek, a büntetőjogban a szabadságvesztés-büntetés eszméje általánossá vált, a perjogban pedig a kor elvárásainak megfelelő alapelvek bukkantak fel.

⁴ Lenkovics Barnabás: A polgári jog vázlata, Osiris Kiadó, Budapest, 2001., 14–15. o.; Vö. Nótári Tamás: Római jog, Lectum Kiadó, Szeged, 2014., 87. o.; Hamza Gábor: Az európai magánjog fejlődése, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002., 99–109. o.; Vö. Pauler Tivadar: Jog- és államtudományok encyclopediája, Athenaeum, Pest, 1871., 28. o.

⁵ Homoki-Nagy Mária: Kísérletek a magánjog kodifikációjára a 18-19. században Magyarországon, In: Studia Caroliensia 2001/1., Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest, 2001., 72-88. o., passim.

szervezetrendszer reformjának alárendelten történt meg⁶, de az önálló bírósági végrehajtási szervezetrendszer csíráit is ez az időszak alakította ki. A bírósági végrehajtás önálló szervezetéről Magyarországon az 1871. év óta beszélhetünk. Az 1871. évben létrejött az önálló bírósági végrehajtó szervezet, amelynek létrehozását az 1871. évi LI. törvénycikk a bírósági végrehajtókról szabályozta⁷. Az 1871. évi LI. tc. 1. szakasza így fogalmaz: „Minden elsőfolyamodású törvényszék és járásbíróság mellé bírósági végrehajtók alkalmazandók a szükséges számban, kiket az igazságügyminiszter nevez ki.” Külön figyelemre méltó, hogy a végrehajtó által felszámított díjakat a törvény (analóg módon a ma hatályos szabályrendszer elveivel) külön szakaszban megszabta, mértékét előírta, és rendelkezett azok előlegezéséről is⁸.

Az 1881. évi LX. törvénycikk jelentősége

Az egyik legjelentősebb stációként jelentkezik a végrehajtási jog történetének és fejlődésének magyarországi vonatkozásában az első átfogó önálló végrehajtási törvény, az 1881. évi LX. törvénycikk (a végrehajtási eljárásról). Kiemelkedő szerepét és hangsúlyát erősíti az önálló és átfogó szabályozási jelleg. Maga a törvénycikk négy címből és 260 szakaszból áll. Az eddigi szabályozási rendszerekkel szemben egy komplexebb, alaposabb és részletesebb jogalkotói szándék öltött testet ebben az esetben, illetve egy régen megfogalmazódott társadalmi igény teljesült a megalkotásával. A törvénycikk, és ez jól jellemzi az eddig megfogalmazottakat – természetesen azért számos módosítással kiegészítve – az 1955. évig hatályban maradt. A XIX. század utolsó évtizedeiben a polgári eljárásjog és a végrehajtási jog fejlődése elvált egymástól. Amíg az előbbi nagyon lassan és sok kitéréssel jutott el az 1911. évi polgári perrendtartáshoz, addig a végrehajtási jog kodifikációja⁹ az 1878. évi törvényjavaslatot követően felgyorsult, és két évvel később megszületett az 1881. évi LX. törvénycikk a végrehajtási eljárásról¹⁰.

Az 1881. évi LX. törvénycikk rendelkező része

Maga a törvény az I. cím alatt az általános végrehajtási szabályrendszerre vonatkozó jogszabályi kereteket tárgyalja. Az 1. szakaszban kimondja, hogy kielégítési végrehajtásnak végrehajtható

⁶ Mezey: i.m., passim. A bíróságok rendezése elkerülhetetlen szükségé tette egyidejűleg a végrehajtó közegek iránti intézkedést is. A minisztérium az első folyamodási bíróságokról és a királyi ügyészekről szóló törvényjavaslatokban megfogalmazott s azok alapján létrehozott törvénykezési szervezet kiegészítésének tekintette a bírósági végrehajtók intézményének meghonosítását.

⁷ Pataki János István: A végrehajtó és az adós, Ad Librum Kiadó, Budapest, 2013., 142. o.

⁸ Az 1871. évi LI. törvénycikk a bírósági végrehajtókról 6. § A bírósági végrehajtók díjait, melyek a törvény 21. és 24. szakaszaiban vannak meghatározva, a felek tartoznak fizetni.

21. § A bírósági végrehajtókat hivatalos eljárásaikért a következő díjak illetik:

a) eljárási díj; b) napdíj; c) utazási költség.

22. § Az előbbi § b) és c) pontjaiban foglalt díjak azon fél által előlegezendők, ki a végrehajtó hivatalos eljárását kérelmezte, vagy a kinek érdekében azt a bíróság hivatalból elrendelte.

24. § A végrehajtó eljárási díjai a következők:

a) a keresetre hozott első végzés kézbesítéseért 30 kr.

b) minden egyéb végzés kézbesítéseért 20 kr.

c) A végrehajtási foglalásért, összeírás- és átverésért, valamint leltározásért, ha az eljárás egy napnál több időt nem vesz igénybe s ha a lefoglalt vagy összeirt vagyon becsértéke

a 300 forintot meg nem haladja 1 frt - kr.

300 forinttól 1000 forintig 2 frt - kr.

1000 forintnál többre becsült vagyonnál 3 frt - kr.

⁹ Szalma József: A polgári jog kodifikációjának általános módszerei és a Magyar Ptk. rekodifikációja, Budapest, In: Kodifikáció – Tanulmányok – Szakmai tájékoztató a Budapesti Nyári Egyetem hallgatói számára, ELTE ÁJK, Budapest, 2002., 40-70., 42. o. A kodifikáció per definitionem olyan törvény, mely egy jogviszonytípus, jogterület egészét, egy törvénytestben, rendszerezve és rendszerben szabályozza, elvben, azaz általánosan előírt módon és szisztematikus értelemben maradéktalanul, mégpedig a hatálybalépést követően létrejövő (jövőbeni) jogviszonyokra kiterjedő érvénnyel (ún. pillanatnyi hatálybalépés, azaz a visszaható hatály tilalmának doktrínája szerint).

¹⁰ Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog, Osiris, Budapest, 2012., 541–542. o.

közokirat alapján van kizárólag helye. Azzal, hogy a végrehajtható közokirat fogalmát bevezeti jelentősen bővíti azok körét (és természetesen ezzel egy ütemben azon iratok féleségét, számosságát is) akik jogosulttá válnak kiállítani egy ilyen közokiratot, és amely közokiratok alapján maga a végrehajtási eljárás megindulhat. Ennek a bővítésnek a keretei közé tartoztak többek között a választott bíróságok marasztalást tartalmazó határozatai, a közjegyzők által kiállított végrehajtható közokiratok (ezek körét tételesen az 1874. évi XXXV. törvénycikk a királyi közjegyzőkről, X. fejezete határozta meg), a büntetőbíróságok által vagyoni marasztalást tartalmazó határozatok, stb.. Ebben a fejezetben kerültek meghatározásra a végrehajtás elrendelésével kapcsolatos illetékességi és hatásköri szabályok, a külföldi bíróságok megkereséseire, és az államszerződéssel, illetve annak hiányában a viszonyossággal kapcsolatos előírások. Külön nevesíti a „magyar honosra” vonatkozó eljárási kereteket, és meghatározza a külföldön a magyar honossal szemben hozott marasztalást tartalmazó határozat végrehajthatóságára vonatkozó szabályokat. Főszabály szerint a bírósági végrehajtási eljárás kérelemre indulhat, valamint külön kiemeli a váltókövetelések kapcsán indítandó eljárásoknak a benyújtandó kérelemre vonatkozó sajátosságait, és meghatározza a kérelem formai és tartalmi követelményeit. Szabályozza az esetleges örökségre/hagyatékra, a kötelezett eljárás alatt bekövetkezett halálának esetére vonatkozó eljárási kereteket. Nagyon fontos kiemelni, hogy a törvénycikk részletes szabályozás alá vonja a végrehajtási eljárás foganatosítási szakasza során eszközölt helyszíni eljárási cselekmények rendszerét, kezdve a kiküldöttre vonatkozó személyi feltételrendszerrel, a helyszíni végrehajtási cselekmény foganatosításának időpont meghatározásán keresztül, a végrehajtást elrendelő végzés kézbesítésre, és az ügygondnok kirendelésére vonatkozó előírásokig. A törvénycikk 26. szakasza előírja, hogy a végrehajtás foganatosításának szakaszában realizált helyszíni eljárási cselekményről a végrehajtnak kötelezően jegyzőkönyvet kell készítenie, és pontosan meghatározza a jegyzőkönyvben megjelenítendő tartalmi adatok körét is. A kötelezően felveendő jegyzőkönyvben rögzíteni rendeli a felek adatait, a végrehajtás jogcímét és főbb paramétereit, az eljárás realizálásának pontos helyszíni és időbeli adatait, a végzett végrehajtási eljárási cselekmények pontos leírása mellett. Rögzíti, hogy az érdekelt felek által a jegyzőkönyv aláírásának megtagadása nem akadályozza a végrehajtási cselekmény foganatosítását, csak a megtagadás ténye kerül rögzítésre (teljesen analóg módon történik ma is). A szabályozás kiterjed továbbá a telekkönyvvezéssel (ingatlan vagyonelem foglalás alá vonásának esetében), a kiszabható bírságokkal, a jogerőre emelkedéssel és az elévülési idővel¹¹, a végrehajtási költségekkel, valamint a jogorvoslatokkal, stb. kapcsolatos rendelkezésekre.

Kivételként fogalmazza meg a törvény a csődeljárás estére érvényes eljárási szabályrendszert. „A marasztalt fél ellen elrendelt csőd hatályára és a csőd elrendelése előtt foganatosított végrehajtásoknak mi módon való folytatására nézve, a csődtörvény rendelkezései alkalmazandók¹².” Azért minősül jelentősnek az önálló szabályozási jelenlét, mert a csődeljárást sokáig a végrehajtás egyik formájának tekintették, egy úgynevezett generális végrehajtásnak a vagyombukott adós ellen az összes csődhitelező javára¹³. Csőd esetére az ingatlanvagyonnal kapcsolatos ügyletek, az érték meghatározás, a végrehajtás és felosztás is külön szabályozási kört alkottak¹⁴. Szabályozásra kerülnek az ellenszegülésnek az esetei is.

¹¹ Márkus Dezső: A végrehajtási törvény, Márkus Samu, Budapest, 1886., 62. o. 1881. évi LX. tc. 22. § Reggel 8 óra előtt és este 8 óra után a végrehajtási cselekményt megkezdeni, vagy a megkezdettet folytatni rendszerint nem lehet. Sürgős esetekben a végrehajtásnak esteli 8 óra után, vagy reggeli 8 óra előtt való foganatosítására, a bírósági főnök és pedig előlegesen is engedélyt adhat. 23. § (2) A végrehajtási jog, a követelés minőségére és jogcímére való tekintet nélkül, az ítélet jogerőre emelkedésétől vagy más végrehajtható közokiratban foglalt teljesítési határidőtől számított és semmi körülmény által félbe nem szakítható rendes magánjogi elévülési határidő alatt évül el. Az elévülési határidőn belül, a végrehajtható kérelmére, újabban rendeltetik kiküldött.

¹² 1881. évi LX. törvénycikk a végrehajtási eljárásról 29. §.

¹³ Halmos Károly: A csőd intézményének rövid története, In: Közgazdasági Szemle LIX/5., Budapest, 2012., 540–557., skk.

¹⁴ Kallós Lajos: Magyarországi Főtörvényszék ítéleteinek gyűjteménye a mostani időkig, Telekdi Lajos, Debreczen, 1862., 289–335. o. A' bukott tömegét a' hitelezőkkel egyezkedés mellett idegen átveheti a' becsűár szerint, 's ő leend a' hitelezőknek lekötöztette. Horváth adóssági pörben Császár Ferdinand, mint Kozma József bukott bajai kereskedő tömegét az adósságok kifizetése mellett átvevő ellen 1825. 2. mart.

„A végrehajtás foganatosítását ellenmondással, kifogással vagy ellenszegüléssel gátolni nem szabad. A kiküldött, a mennyiben a végrehajtási cselekmény foganatosítása szükségessé teszi, a végrehajtást szenvedő lakását és tartályait felnyitathatja és kutatásokat eszközölhet. Ellenszegülés esetében a végrehajtás az illető törvényhatóság vagy község legközelebbi közbiztonsági közegének segélyével foganatosítandó, melyhez a megkeresést a kiküldött közvetlenül intézi. A netalán szükséges katonai karhatalom megszerzése végett a kiküldött a kiküldő bíróság főnökéhez köteles fordulni. A végrehajtásnak ellenszegülés által való meggátolása esetében, a kiküldött a bünvádi eljárás megindítása végett, hivatalból külön jelentést tartozik tenni¹⁵.”

A törvény II. címe a végrehajtás készpénzbeli követelés behajtására, a végrehajtás ingóságokra, a végrehajtás ingatlanokra és a végrehajtás ingatlanok haszonélvezetére történő eljárások lefolytatásának részletes szabályrendszerét fekteti le. Ebben a fejezetben kerülnek szabályozásra a speciális esetek is (pl.: iparüzleti jog egzekválása, katonai házassági biztosíték foglalása, stb.). A készpénzbeli követelés végrehajtására vonatkozóan ki kell hangsúlyozni, hogy a jogszabály külön megjeleníti a tőkekövetelés és a kamatok felszámíthatóságának fogalmát, ezen belül is kiemelve a késedelmi kamat felszámításának lehetőségét, valamint ilyen követelés végrehajtása esetén lehetővé teszi, hogy a végrehajtó mind ingó, mind ingatlan vagyonelemet, vagy akár mindkét fajtájú vagyonelemet egzekválhat. Ingófogalás esetére nézve a törvény kimondja, hogy annak megtörténtétől a lefoglalt ingóságok vonatkozásában zálogjog keletkezik, azaz a foglalás alá vont vagyonelemek a követelés biztosításának lehetőségét szolgálják a továbbiakban. Egyedileg szabályozza a házasfelek birlalásában lévő ingó vagyonelemek impetrálásának lehetőségét. Tétélesen meghatározásra kerül a mentes vagyontárgyak, és a mentes jövedelmek köre és mértéke, valamint a becsérték meghatározásának paraméterrendszere is.

A társadalom megváltozott igényének megfelelően – amelyet a bíróságok ítélkezési gyakorlata, a közvetett jogalkotói és jogértelmezői tevékenység is alátámasztott¹⁶, a vagyoni jogok tekintetében

Az adósnak laka a' hitelező által elfoglaltatván, ha később ezen lakot azon adóssági összeg kifizetése mellett másnak eladja, 's egy idő múlva, az adós csőd alá jut, azon lak, ha a' csőd előtt kézbe Vevé a' vevő, a' csődtömegeből kihagyandó s csak az érte fizetett pénz visszafizetése mellett foglalhatandó vissza, így Földessi mint a' Tiszaujlaki urodalom ügyészének Begidszán testvérek csődébeni pörügyelőnek, miután a bukottnak laka Peekáta András N. Károlyi kir. sópénzszedő által 1756 irtig bíróilag elfoglaltatott, 's később ezen összeg lefizetése mellett, Szántó Ábrahámnak átadatott, és ez kézhez is vevé a' csőd előtt a' lak a vevő Szántó Ábrahámnál a' vételösszegnek a' csődtömegeből visszafizetéseig meghagyatott 1824. 9. szept.

¹⁵ Márkus: i.m., 74. o. 1881. évi LX. törvénycikk a végrehajtási eljárásról 32. §.

¹⁶ Kallós: i.m., 302–315. o. Az elmarasztott adós másnál lévő tartozatait jelelvén ki, kielégítési alapul, ha ezen másik az őt érdeklő kijelelés következtében a' fizetéstől bíróilag eltiltatik, és még is az adósságot az elmarasztottnak kifizeti, az eltiltástól, ha ez törvényesen történt, számított kamatokkal, pör és fölviteli költségekkel az adós elleni viszkeresete főnmaradván, elmarasztatik. Khevenhüller pörben 1823. 18. nov.

A' váltópénzbeni firtoktól a' kamatok ezüst pénzben fizetetni köteleztetvén, uzsoráskodásnak helye nincs, és a' kamat az egyezkedés szerint megítéltetik. Kulinpörb. 2000 ftnak, melly váltópénzben adatott kamatai ezüst pénzben fizetetni köteleztetvén, a' kir. tábla uzsorázkodásnak ezen tény nem találta, és a' kamatokat megítélte 1825. 16. maj., a' hétsz. táb. az ügyet bővebb tárgyalás végett visszaküldé 1828. 27. nov.

Ha szakértők, péld. mérnök, vagy építész, az általa tett munkadíjakat követeli, nekie a' pörköltégek is megítéltetni rendeltetnek. Juricskai Klárának a' kor. ügyvéd ellen férje által eszközölt fölmérésekérti díjainak kifizetése végeit, 1823. 26. februarb.

A' főadós, mint semmivel nem bíró megszökvén, a' kezes egyedül idéztetik és marasztatik el. Mosonyi lakosok adóssági pörében 1811. 4. mart.

Ha valaki másért minden föltét és megszorítás nélkül vállalta el a' kezességet, ellene az adósnak minden tartozataiért teljesítési keresetnek helye van. K. ügyvédnek Kolosvári István ellen, ki Jokopovics Péter hajdan jezusrendi szerzet fölügyelője mellett minden hiányokban, és minden megszorítás nélkül kezességet vállalt, azonban helyette a' vallásalapítvány részére megítélt 3,103 firtokat fizetni nem akarta, teljesítési pörben, bár a' horvát ítélő és báni tábla a' keresetet leszállítá, elmarasztatott 1800. 6. febr.

E' szerint a' férj mint adós vagy más minőségben, mint alpörös megidéztetvén, egyszersmind a' nő is „mennyiben érdekeltetnék” a' pörbe együtt meghívandó. A' főntebb fölfizetési pörben; továbbá Nagy Luiza, Nyári Zsófia Amadenő ellen, 's a' mennyiben a' hitvesi viszonynál fogva érdekeltetnék maga a' férj ellen is adóssági pörben 1824. 2. jun.

végképp elválík egymástól a vagyonszerzés és a vagyon védelmének fogalma – a zálog használatának, zárgondnok kirendelésének, a szoros zár alá vételnek, a felülfoglalásnak, a végrehajtást szenvedőnek harmadik személy elleni követelése foglalás alá vonásának, a szakértők alkalmazásának, a kezességvállalásnak¹⁷, a házassági vagyonközösségnek, a felszámítható és felszámítandó kamatoknak, az engedményezésnek, a hatalmaskodás, stb. egyes esetkörei is szabályozás alá kerültek. A törvény az értékpapírok foglalás alá vonásának szabályrendszerét is nevesíti, mégpedig értékpapír típusonkénti bontásban, kiegészítve a kereskedelmi könyvekben¹⁸ lévő követelések foglalás alá vonásának esetével¹⁹. Önálló formában jelennek meg a fejezetben az érdekelt felek számára elérhető jogorvoslati lehetőségekre vonatkozó előírások. Tétélesen definiálásra kerülnek az értékesítés tekintetében a bírói árverésekre vonatkozó szabályok, külön kiemelve, hogy az árverési nyertes a licitárat az árverés befejeződése után azonnal készpénzben teljesíteni köteles, és kizárólag a teljesítés megtörténte után bonyolítható le az érintett vagyonelem birtokba adása az új tulajdonos számára. Az ingatlan vagyonelemekre történő végrehajtás kapcsán a törvény többek között külön kiemeli a zálogjogi, telekkönyvi, örökösödési, és az árverések lebonyolítására vonatkozó speciális rendelkezéseket. Az ingatlanok árverésen történő értékesítése tekintetében a törvény a hirdetményekre az osztott tulajdoni hányadok értékesítésére, az árverésen történő kikiáltási ár lejjebb szállítására és az árverési jegyzőkönyv tartalmára, valamint a sikertelen árverés megismétlésére stb. vonatkozó jogszabályi előírások pontos és tétéles meghatározását nyújtja. A törvény III. címe a végrehajtás egyéb, kifejezetten speciálisnak tekinthető nemeire vonatkozó szabályrendszert jeleníti meg. A IV. cím a biztosítási intézkedésekre vonatkozó előírásokat tartalmazza (biztosítási végrehajtás, zárlat).

Az 1881. évi LX. törvénycikk módosításai

Ha valamely összeg az adós kezeibe letétvény gyanánt jutott, ez más hitelezők előtt előnyei bir. Vachller Józsefnek Guggenberger Rosalia ellen, miután a' Jankó József által igényelt 1,000 ft. Guggenberger János kezére letétvény gyanánt szállt, ennél fogva a' hitelezők előtt előnnyel birt, a' követelés kifizettetett 1785. 4. oct.

¹⁷ Katona Mór: A mai érvényű magyar magánjog vezérfonala, Stampfel Károly, Pozsony, 1899., 144. o. Ha valaki a hitelező iránt arra kötelezi magát, hogy a főadós helyett teljesít, ha ez erre nem képes, ez kezességi viszonyt szül a hitelezővel. A kezesség tehát accessorius, járulékos és subsidiárius tartozási viszony, mert a kezes csak akkor fizet, ha a főadóstól nem telik, nála fedezet nincs. A kezességet szerződés hozza létre, midőn a kezes idegen tartozás lerovására vállalkozik — másod sorban.

¹⁸ 1875. évi XXXVII. törvénycikk (kereskedelmi törvény). 259. § A mennyiben iparszerűleg folytattnak, kereskedelmi ügyleteknek a következők tekintendők:

1. ingó dolgok fel- vagy átdolgozásának elvállalása mások részére, feltéve, hogy az átvállaló üzlete a kis ipar körét meghaladja;
2. a bank- és pénzváltói ügyletek;
3. a bizományi, szállítmányozási és fuvarozási ügyletek, nemkülönben a személyfuvarozásra rendelt intézetek ügyletei;
4. a közraktárak ügyletei;
5. a kiadó ügyletek, továbbá a könyv- és műkereskedés egyéb ügyletei, nemkülönben a nyomdai ügyletek, a mennyiben ez utóbbiak a kis ipar körét meghaladják;
6. azon termelők ügyletei, kik saját terményeiket át- vagy feldolgozzák és a bányai ipar ügyletei, a mennyiben ez iparágak a kis ipar körét meghaladják;
7. a kereskedelmi ügyletek közvetítése.

Az érintett ügyletek az esetben is kereskedelmi ügyleteknek tekintetnek, ha azok nem iparszerűleg ugyan, de kereskedő által a kereskedelmi üzlet körében kötöttek.

¹⁹ Kallós: i.m., 289–335. o. A' hitelező az adós kereskedői könyvének kivonatában, mellyből az egész adósságnak árukbani kifizetése bizonyítatik, némelly pontokat elismervén, az eredeti számadást azonban, mellyből az adósságot ki nem fizettetnek állítja, előmutatni nem akarván, csak azt adja elő, mikép némelly pontoknak elismerése által a' többiekre következtetést húzni nem lehet, ezen állítás mellett a1 kereskedői könyv kivonata félbizonyítékul vétetvén, az adósnak a' fölfedező eskü megítéltetik. (Bosnyák Johanna Billniczer ellen 155 aranynak kifizetése végett, az alpörös kereskedői könyvből kimutatván, mikép a' nevezett összeg a' fölpörösnő anyjának árukban kifizettetett, és az erről készített számolati irattal a' kereskedői könyv kivonata megegyezik, 's a' fölpörösnő, hogy fizetés történt, azt elismeré ugyan, de a' nélkül, hogy az eredeti számolatot előmutatni az alpörös többszöri sürgetésére hajlandó lett volna, csak azt állítja, hogy némelly pontok elismeréséből a' többiekre következtetést húzni nem lehet, ez esetben a1 kereskedői könyv kivonata félbizonyító erejét megtartván, az adósnak a' fölfedező eskü megítéltetett 1824. 17. dec.).

Az 1881. évi LX. törvénycikk a gazdasági élet jelentős változásainak köszönhetően több nagyobb módosításon esett keresztül. A módosításokat nem kizárólag a gazdasági változások indukálták, hanem a társadalmi átalakulással kapcsolatos változások is igényelték. A végrehajtási eljárások által érintett felek száma igen magasnak volt tekinthető, így mind nagyobb közérdeklődés övezte az éppen hatályban lévő végrehajtási törvény rendelkezéseit, illetve a közvélemény negatív irányú eltolódása kényszerként hatott a reformlépések megtételére. „Nincsen lakósa az országnak, aki követeléseivel és adósságaival a forgalomban részes ne volna, akit tehát a magánjognak, a perrendtartásnak és a végrehajtási jognak minden változása ne érintene a legközvetlenebbül saját anyagi érdekében, vagyoni viszonyaiban, egyéni jólétében.”²⁰

Az 1900-as évekre a végrehajtási eljárások költségszintjének megnövekedése fajsúlyos problémát jelentett, kiegészítve az eljárások során tapasztalt visszaélésekkel, amelyek száma szintén jelentősen megnövekedett²¹. Az első jelentős módosítást az 1908. évi XLI. törvénycikk, az ún. Végrehajtási Novella jelentette. A módosítás elsődleges célja az volt, hogy megteremtse az összhangot a Polgári Perrendtartással. A módosítás újraszabályozta a végrehajtás alól mentes tárgyak körét. Kibővítette a munkabérből történő foglalás mentes eseteit újabb foglalkozás nemekkel, és pontosan előírta azt, hogy milyen esetben és mekkora összeg vonható foglalás alá a felsorolt munkakörökben dolgozók munkabérjellegű jövedelmeiből. A végrehajtási eljárások foganatosítási szakaszában történő becsérték meghatározások kapcsán elkövetett sorozatos visszaélések (igen régi keletű, de jelenkorunkban is meglévő jelentős, összességében egy permanens módon jelentkező problémakörnek tekinthető a becsérték meghatározásának, a szakértő e körben való alkalmazásának a módszertana és szabályozása mind az ingó, mind az ingatlan vagyonelemek vonatkozásában²², kiegészítve az eljárások költségigényének növekedése által jelentett problémakörrel) következményeképpen újraszabályozásra kerültek a becsüs alkalmazási esetei, amelyek kibővültek, sőt a különös szakértelemre szoruló ingóságok foglalás alá vonásának esetében becsüs bevonása kötelezővé is vált. Módosításra kerültek az árverési hirdetményre vonatkozó előírások (pl.: a végrehajtást szenvedő fél nevét a hirdetmény nem tartalmazhatta, hivatalos lapban csak egyszer jelent meg a közzététel, akkor is, ha a kikiáltási ár a négyezer koronát meghaladta, stb.). A közös tulajdonú ingatlanok árverése esetén, ha valamennyi tulajdonos kérte az árverés megrendezését, akkor azon a tulajdonostársak árverezőként részt vehettek. A megelőlegezett költségek vonatkozásában egy plusz ellenőrzési fokot léptettek érvénybe, amely szerint a megelőlegezett költségeket a bírósági végrehajtó az eljárásról a járásbírósághoz tett jelentésében vagy a végrehajtási jegyzőkönyvben részletezni volt köteles. A bírósági végrehajtó által felszámítható egyéb költségek tekintetében is külön rendelkezéseket vezettek be²³. Az 1908.

²⁰ Radó Károly: Az új végrehajtási törvény magyarázata és az átmeneti intézkedések ismertetése, Korin Testvérek Könyvnyomdája, Budapest, 1908., 5. o.

²¹ Márkus Dezső: A végrehajtási törvény reformja, In: Szladits Károly (szerk.) Magyar Jogászegyleti értekezések, Franklin, Budapest, 1907., 134. o. Valami különös szakértelem a mindennapi foglalás tárgyát tevő dolgok becsléséhez nem kell; azt a végrehajtó is egészen jól elvégezheti, ha pedig olyan becslésről van szó, a mely szakértelmet igényel, akkor mind a mai törvény, mind a javaslat értelmében, úgy is lehet, sőt kell is szakértő becslőt alkalmazni.

²² Kallós: i.m., 90. o. Ha végrehajtásnál a' javak becsüje rosszul tétetett, a' végrehajtás igazítandó. Brounpörben az elfoglalt javak becsüje, az építvények és földek föntartási költségei, ugyszinte, ennek és a' megítélt összegnek az évi jövedelemből levonása hibásan történvén, az igazítás elrendeltetett 1773. 27. sept.

Knorr Alajos: A magyar magánjog különös tekintettel a gyakorlati élet igényeire is, Eggenberger-féle Akad. Könyvkereskedés, Pest, 1873., 77-78. o. Az ingatlanok értékének meghatározása becsü által történik, mely régibb törvényeink szerint háromféle volt: a rendes, közönséges és örökbecsü. A rendes becsünél az idő és körülmények határoztak s ezekkel változott. A közönséges becsü Werbőczy III. 133. czime szerint nemesi udvartelek három, jobbágytelek egy márka stb. s ez a törvény által kijelölt esetekben fizettetett. Az örökbecsü a közönséges becsünek tizszerese volt. Jelenleg a földadó alá eső ingatlanoknál az összes állami földadó százszoros mennyisége képezi a becsértéket, más ingatlanoknál a becsértéket három szakértő állapítja meg (1868: 54. 363. 424. §).

²³ Borsodi Miklós: A végrehajtási eljárás zsebkönyve, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1931., 49. o. 1908. évi XLI. tc. 4. § Az 1881:LX. tc. 27. szakasza a következő rendelkezésekkel egészített ki. Oly végrehajtás esetében, a mely a járulékok nélkül száz koronát meg nem haladó pénzüsszeg behajtására irányul, vagy a melynek tárgya a járulékok nélkül száz korona értéket meg nem haladó dolog vagy jog: oly költséggel, a melyet bármely végrehajtási cselekménynél a végrehajtható közbenjárása okozott, a végrehajtást szenvedő nem terhelhető és a végrehajtást szenvedő terhére meg nem állapítható.

évi XLI. törvénycikk a végrehajtási jog magyarországi története során először határozott meg minimális árat²⁴ egy foglalás alá vont vagyonelem értékesítése kapcsán, bár az is igaz, hogy ennek a rendelkezésnek a bevezetése is további problémákat vetett fel, illetve további kritikai észrevételekre adott okot. „26. § Házbéradó alá eső ingatlan az árverési hirdetményben megállapított kikiáltási ár felénél, egyéb ingatlan a kikiáltási ár kétharmadánál alacsonyabb áron az árverésen el nem adható. Ha a kikiáltási ár fokozatos leszállítása következtében a legalacsonyabb árt elérő ígért nem tétetik, a kiküldött az árverést felfüggeszti²⁵.” Ebben a történeti időszakban is tapasztalunk olyan problémát, amely analógiát mutat a jelenkorral. Az adott korszakban is kiemelt problémaként jelentkezett a végrehajtási eljárások túlzottan tartott költségvonzata, illetve az eljárási hatékonyság nem támasztotta alá a társadalom szempontjából a költségnövekmény mértékét. Ingatlan vagyonelemek esetében a kényszerértékesítési eljárások során meghatározták a legalacsonyabb értékesítési ár arányát azért, hogy „aránytalanul olcsón, a mint megesett, nevetséges áron eladassanak, ... a kikiáltási árhoz viszonyítva megszabja azt a minimális árt, a melyen alúl az ingatlan végrehajtási árverés útján el nem adható²⁶”. „Sikertelen az árverés, ha még ½-et, ill. ⅓-ot sem ígér senki²⁷.” További javaslatként merült fel az eljárás egyszerűsítése, az eljárások időigényének a csökkentése. A javaslatok a végrehajtási kérvény eltörlésével egy többek szerint feleslegesnek ítélt eljárási elemet kiiktattak volna a folyamatból, valamint eltörölték a volna a becsüs kötelező alkalmazását, és kitértek a visszaélések lehetőségének csökkentésére is. Külön problémaként jelentkezett a kötelezettségekkel terhelt ingatlanok kérdése, amelyeket a hitelezők zálogjogi úton biztosítottak az ingatlan vagyonelemekre (újabb analógia jelen korunkkal). A lakosság részéről magas eladósodottsági fok²⁸ volt tapasztalható, amely ebben az esetben a lakbér nem fizetésében nyilvánult meg, és a végrehajtási eljárás megindulásának kockázatát hordozta magában. Magával a végrehajtói intézményrendszer működésével kapcsolatban is kritika fogalmazódott meg, mely szerint mindaddig, míg a mai (1907. év) végrehajtói intézmény fennáll, a költségeket csökkenteni nem lehet²⁹, illetve maga a bírósági végrehajtási eljárás folyamata igényelte a felek részéről minden esetben ügyvéd bevonását, ami szintén jelentős költségnövekményt okozott. Növelni kívánták az adósvédelem súlyát és garanciális elemeit, különösen az ingatlanok 'védelmére' helyeztek súlyt. A jogszabályi módosítással a kényszerértékesítések kapcsán jelentős mértékű oltott visszaéléseknek is elejét kívánták venni³⁰. Az 1908. évi XLI. törvénycikk mindenestre a változtatások hatályba lépése ellenére is sok szakmai kritikát kapott. A végrehajtási

²⁴ Nyári Jenő: A végrehajtási novella magyarázata (1908. évi XLI. T.-C. A végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LX T.-C. módosítása és kiegészítése tárgyában), Magyarországi Pénzügyi Szövetség, Budapest, 1908., 5. Igen fontos újítás a vételárminimum (26. §.); az adóalapon vagy két becsüs által megállapított kikiáltási ár fele, illetve kétharmada; a bíróságoknak a legnagyobb gondot kell majd a becsüsök személyének a megválasztására fordítaniok; ha kényes dolog is kimondjuk: tartunk tőle, hogy a végrehajtást szenvedő a vidéki, bizonyára helybeli becsülőket gyakran befolyásolni lesz képes; ha a becsérték csak némileg túlzott is, ez az ingatlan elárverezését lehetetlenné fogja tenni. Viszont az adóalap Budapesten túl magas, vidéken túlalacsony lesz, ami a rendelkezést a mezőgazdasági ingatlanokat illetően illusziussá teszi, ha a becslést egyik fél sem kéri.

²⁵ Borsodi, i.m., 305. 1908. évi XLI. törvénycikk a végrehajtási eljárásról szóló 1881: LX. tc. módosítása és kiegészítése tárgyában, 26. §.

²⁶ Imling Konrád: A végrehajtási törvényt módosító és kiegészítő 1908. évi XLI. törvénycikk magyarázata, Franklin-Társulat, Budapest, 1909., 51. o.

²⁷ Fehérvári Jenő: Végrehajtási kiskaté, Fehérvári szeminárium, Budapest, 1927., 52. o.

²⁸ Acsádi Acsády Sándor: Magános Magyar Törvény - Kérdések- és Feleletekben, Kilian György, Pest, 1842., 150. o. Mivel bizonyítottatik az adósság? Kötelezvényel, ha t. i. ha abban minden törvényes megkivántatóságok megvannak, és akár igazítástól és akár vakarástól mentek; – tanúvallással, a' kik p. o. jelen voltak a' pénznek felvételén; és a' kamat' fizetéséről szóló ellennyugtattvánnyal; a' boltosok' és mesteremberek' hiteles könyvök' kivonatjával, a' mellé tett esküvéssel

²⁹ Márkus, i.m., 110. o. ... a mikor a bérbe adónak megvan a törvényes zálogjoga, amelyet a legkritikább esetben szoktak kijátszani, ama szerencsétlen ember ellen, aki ellen keresetet indítanak a lakbér iránt, miért kell előbb biztosítási, ezután meg kielégítési végrehajtást foganatosítani, mikor a törvényes zálogjog amúgy is elég biztosíték az esetek túlnyomó számában: ezt csakis visszaéléssel lehet megmagyarázni...

³⁰ Márkus, i.m., 109. o.

eljárás foganatosítási szakaszához kapcsolható visszaélés szerű cselekmények számát nem sikerült megfelelő mértékben visszaszorítani, a végrehajtás szervezetrendszerét is sok kritika érte³¹.

„A javaslat egyik célja a végrehajtás olcsóbbá tétele. Ebből a szempontból lényegében a következő rendelkezéseket tervezi: az 50 K-át meg nem haladó pénzköveteléseknél a végrehajtást hivatalból kell foganatosítani, illetve ki kell mondani, hogy ezeknél az ügyvédi közbenjárás költségét megállapítani nem szabad. A másik rendelkezés, amely a költségek csökkentése végett jutott a törvényjavaslatba, az, hogy az ingók árverése esetében csak azoknak a végrehajthatóknak kell árverési hirdetményt kézbesíteni, akiknek javára a foglalás már megtörtént. Ugyancsak a költség csökkentését célozza a 15. §. amely ingóvégrehajtásnál a becsüsnek kötelező alkalmaztatását eltörli és végül az a rendelkezés, amely szerint az ingatlanárverési hirdetményt akkor is csak egyszer kell a hivatalos lapban közzétenni, ha az ingatlanértéke a 4000 K-át meghaladja³².”

Az 1912. évi LIV. törvénycikk (a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk életbeléptetéséről) második címében foglaltak (31-58. §) jelentősen módosították az 1881. évi LX. törvénycikket. Újraszabályozásra kerültek a végrehajtás elrendelésével kapcsolatos előírások, az egyes jogorvoslatokkal kapcsolatos eljárási szabályok. A kielégítési végrehajtás alapjául szolgáló közokiratok köre tovább bővült. A biztosítási végrehajtás elrendelésének esetei pontos meghatározásra kerültek. Kibővült a csődbíróság hatásköre és a csődtörvény alkalmazási köre is, valamint a 70. § kimondta, hogy „az igazságszolgáltatás egyöntetőségének megóvása végett a vitás elvi kérdést a kir. Kúriának erre a célra alakított tanácsa (jogegységi tanács) dönti el”. Az 1925. évi VIII. törvénycikk (a polgári eljárás és az igazságügyi szervezet módosításáról) többek között a végrehajtási eljárás elrendelésére vonatkozó rendelkezéseket is tartalmazott. Módosultak a rászoruló rokonok, gyermekek tartására vonatkozó, az ingatlanok becsértékére, ingatlanárverés esetén a vételár kétharmadának kiegyenlítésére, a zárlatra, és az elővásárlási jogokra vonatkozó szabályok. Az 1929. évi XIV. törvénycikk (a bírói végrehajtásra vonatkozó egyes rendelkezések módosításáról és kiegészítéséről) a Magyar Királyi Honvédség, csendőrség, vámőrség, folyamőrség vagy államrendőrség legénységi állományához köthető végrehajtási eljárások eseteiben a mentesség szabályrendszerét módosította, bővítette. Az 1930. évi XXXIV. törvénycikk (a törvénykezés egyszerűsítéséről) kiemelt célja az eljárások időtartalmának csökkentése volt a hatékonyság fokozása érdekében. Kiegészítette és részben újraszabályozta a végrehajtási eljárás (58-90. §) és a fizetési meghagyásos eljárás alkalmazásának kereteit. A kis értékű (25 pengőt meg nem haladó) követelések végrehajtását a községi előjáróság, mint első fokú közigazgatási hatóság hatáskörébe rendeli. Összhangban a ma érvényes szabályrendszerrel kimondja, hogy azokat az ingó vagyonelemeket, amelyekről kétséget kizáróan megállapítható, hogy nem a végrehajtást elszenvedő tulajdonát képezi, nem lehet foglalás alá vonni, valamint a felmerülő költségek közlését írásos formában teszi kötelezettséggé.

Összegzés

A végrehajtás egy nagyon régi keletű intézmény, bizonyos értelemben a tulajdon megjelenése óta jelen van a különböző társadalmakban, és az idők múltával jelentősége egyre nőtt. A végrehajtás, a bírósági végrehajtás jogintézményének történeti fejlődése Magyarországon az államalapítás időpontjától, sőt a törzsközösségbe rendeződés időszakától kezdődően nyomon követhető a társadalom, a politika, a jog, a jogrendszer, a gazdaság, a tulajdoni formák módosulásaival, változásaival egy ütemben. A bírósági végrehajtás intézménye igen fontos szerepet

³¹ Rosner Imre, Tanulmány a végrehajtási jog köréből (Ingó árverés a Vh. Nov. 20-ik §-a), Illésházi és Társa Könyvnyomda, Sátoraljaújhely, 1912., 3-4. o. Végrehajtási törvényünk rossz s még ezt a rosszat is kevesen tudják. hogy valaki bírósági végrehajtó lehessen, sem iskolákat sem gyakorlati előképzettséget nem követelnek tőle, elég ha a végrehajtói vizsgát leteszi. A magánjogi kötelezettségek állami segédkez mellett való kikényszerítését s készpénzkövetelés ugyanilyen módon való behajtását nevezi a tcz. egy szóval végrehajtásnak.

³² Márkus: i.m., 102-103. o.

tölt be mind a társadalomban, mind a gazdaságban. A jelen cikk a bírósági végrehajtás egyik kiemelkedő történeti jelentőségű mérföldkövét mutatta be, az 1881. évi LX. törvénycikket, így válik megismerhetővé a jogintézmény múltja, fejlődése, sajátosságai. A történeti kutatómunka elvégzése a bírósági végrehajtás vonatkozásában meggyőződésem szerint kifejezetten jelentős és Magyarország vonatkozásában is figyelmen kívül hagyhatatlan segítséget és támpontokat nyújt mindennapjaink problémáinak elemzésében, illetve a jelentkező feladatok megoldása tekintetében, már csak az által is, hogy szélesebb és mélyebb rálátást biztosít a vizsgálat alá vont területre, annak aktuális problémaköreire nézve³³. A történeti kutatómunka elvégzésének egyik célja az, hogy rámutasson a jogintézmény³⁴ magyar történetének, a történeti fejlődés elemeinek elemzésén és bemutatásán keresztül arra, hogy a történelmi múlt eseményeinek vizsgálata olyan hasznos tevékenység, amely értékes információforrást biztosít jelenkorunk számára, hiszen ez által elődeink intézkedéseiből, gyakorlatából, joggyakorlatából, jogalkalmazásából, esetleges tévedéseiből, egyszerűen a történeti ismeretek rendszerezett elemzéséből mindmáig érvényes definíciókat kaphatunk, következtetéseket vonhatunk le. További célkitűzésként jelentkezik, hogy a végrehajtás, a bírósági végrehajtás szervezeti, intézményi, jogintézményi működésének analízisén keresztül feltárásra kerüljenek a magyar sajátosságok.

³³ Illés József: Bevezetés a magyar jog történetébe, Rényi Károly, Budapest, 1910., 6. o. A jogtörténet elméleti célja a jogfejlődés törvényeinek megállapítása, gyakorlati haszna pedig abban áll, hogy a jogalkotásnak, a törvényhozásnak tudományos, biztos alapot segít teremteni.

³⁴ Vö. Máthé Gábor: Intézménytörténet és jelenkor, In: JOG-történeti szemle 1990/3., MTA Sokszorosító, Budapest, 1990., 103–105. o., passim.

Friedrich, Karl von Savigny: System des heutigen römischen Rechts Bd. 1., Veit und Comp, Berlin, 1840., skk.; Savigny szerint a jogintézményre jellemző az, hogy nem csupán a társadalmi valóság tükörképe, hanem egyúttal, mintegy önálló léttel rendelkező jogi kategória. A történelem az egyedüli útja annak, hogy saját állapotunkról valódi ismereteket nyerhessünk.

Vö. Pauler: i.m., 24. o. Minden népnek tehát élő jogán kívül, vannak még történeti jogintézetei is, melyek akár végkép megszüntetve, akár tetemesen módosítva, a múlt s jelen természetszerű összeköttetésénél fogva, az élő, fennálló jogintézetek felfogására, nagyfontosságúak. A jogtörténetet külső- és belsőre osztják, az a források, ez az egyes jogintézetek és szabályok viszontagságait, változásait, a jogélet fejlődését adja elő.